

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

**Role sociálního pracovníka
v neziskové organizaci při
doprovázení pěstounských rodin**

Lenka Jošková, DiS.

Katedra: Sociální práce

Vedoucí práce: PhDr. Hana Pazlarová, PhD.

Studijní program: Pastorační a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Praha 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Role orgánu sociálně-právní ochrany dětí v příbuzenské péči napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

V Praze dne 5. května 2015

.....
Lenka Jošková, DiS.

Bibliografická citace

Role sociálního pracovníka v neziskové organizaci při doprovázení pěstounských rodin: bakalářská práce / Lenka Jošková, DiS.; vedoucí práce: PhDr. Hana Pazlarová, PhD. s. 61.

Anotace

Bakalářská práce s názvem „Role sociálního pracovníka v neziskové organizaci při doprovázení pěstounských rodin“ si klade za cíl popsat náplň práce sociálního pracovníka při doprovázení pěstounských rodin.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. V první kapitole jsem představila základní pojmy týkající se dané problematiky, jako např.: sociální práce, sociální pracovník, pracovník neziskové organizace tzv. pověřená osoba, pěstoun, nezisková organizace, atd. Následující kapitola pojednává o legislativním rámci dané problematiky. Tato kapitola se dotýká jak českého, tak zahraničního právního řádu. Další částí je popis jednotlivých forem pěstounské péče a jejich specifika. O jádru bakalářské práce, a tudíž i naplnění cíle, pojednává čtvrtá kapitola „Spolupráce pověřené osoby s pěstounem“ a taktéž pátá kapitola „Vybrané metody a činnosti pověřené osoby při doprovázení pěstounských rodin v rámci neziskové organizace“. V těchto kapitolách jsou čtenáři přiblíženy jednotlivé metody a činnosti sociálního pracovníka v neziskové organizaci při doprovázení pěstounských rodin. V této kapitole je popsána také dohoda o výkonu pěstounské péče, od které se práce sociálního pracovníka v neziskové organizaci při doprovázení odvíjí.

Klíčová slova

Rodina, pěstoun, náhradní rodinná péče, pěstounská péče, nezisková organizace, sociální pracovník, pověřená osoba, doprovázení.

Summary

This bachelor thesis titled “The role of non-profit institution social worker in attending of foster families” describes social worker operating procedure in attending of foster families.

My writing is divided into five chapters. In the first chapter I presented basic terms which concern described theme: social work, social worker, non-profit institution worker (so called empowered person), foster parent, non-profit institution etc. Next chapter deals with the matter from the legislative point of view of both Czech and a foreign legal code. Particular ways of the foster care are described in the following chapter.

The core and goal of this bachelor thesis is described in the fourth chapter “Cooperation an empowered person and a foster parent” and also in the fifth chapter “Selected methods and activities of a non-profit institution worker in attending of foster families”. Besides description of particular methods and activities of a non-profit institution social worker in attending of foster families, the final chapter describes a foster care performing agreement which lays the foundations for a non-profit institution social worker.

Keywords

Family, foster parent, foster care, non-profit institution, social worker, empowered person, attending.

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní PhDr. Haně Pazlarové, PhD. za její cenné rady, připomínky a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Můj nemalý dík patří také mé rodině, známým a přátelům za podporu a pomoc během psaní této práce i během celého studia. Chci poděkovat také Bohu, který mi během psaní této práce stál po boku.

Obsah

Obsah	6
Úvod	8
1 Definice základních pojmů	10
1.1 Sociální práce a sociální pracovník.....	10
1.1.1 Pracovník neziskové organizace	11
1.2 Náhradní rodinná péče	12
1.3 Pěstoun.....	13
1.4 Děti, kterým je potřeba zprostředkovat péči v náhradním rodinném prostředí formou pěstounské péče.....	14
1.5 Rodina	14
1.6 Nezisková organizace	15
1.7 Shrnutí.....	16
2 Legislativní rámec pěstounské péče	17
2.1 Občanský zákoník.....	17
2.2 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí	18
2.3 Mezinárodní právní předpisy související s problematikou pěstounské péče	19
2.4 Ostatní právní předpisy související s problematikou pěstounské péče	20
2.5 Shrnutí.....	21
3 Formy pěstounské péče.....	22
3.1 Pěstounská péče	22
3.2 Pěstounská péče zprostředkovaná.....	23
3.3 Pěstounská péče příbuzenská.....	24
3.4 Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	24
3.5 Shrnutí.....	25

4	Spolupráce pověřené osoby s pěstouny	27
4.1	Kontakt pěstouna s neziskovou organizací	27
4.1.1	Práva a povinnosti pěstounů	29
4.1.2	Služby neziskové organizace pro pěstouny	31
4.2	Dohoda o výkonu pěstounské péče	32
4.3	Shrnutí	36
5	Vybrané metody a činnosti pověřené osoby při doprovázení pěstounských rodin v rámci neziskové organizace.....	37
5.1	Rozhovor	40
5.2	Návštěvy v rodinách	40
5.3	Sociální poradenství	42
5.4	Účelová odlehčovací péče	44
5.5	Respitní péče	45
5.5.1	Formy respitní péče	46
5.6	Odborná pomoc	47
5.7	Vzdělávání	48
5.7.1	Formy vzdělávání pěstounů	49
5.8	Asistované kontakty s biologickou rodinou	51
5.9	Dohled nad plněním dohody o výkonu pěstounské péče	54
5.10	Shrnutí	55
	Závěr	56
	Seznam literatury	58

Úvod

Téma mé bakalářské práce, která nese název „Role sociálního pracovníka v neziskové organizaci při doprovázení pěstounských rodin“ jsem si zvolila na základě osobního zájmu pro danou problematiku.

Pěstounská péče jako taková mě zaujala na základě toho, že v České republice existuje mnoho dětí, které vyrůstají v kojeneckých nebo dětských domovech mimo svou vlastní rodinu. Je však nepochybné, že v mnoha ohledech je pro děti, jejich výchovu a psycho-sociální vývoj přínosnější prostředí pěstounské rodiny, která jim poskytuje péči, jaké se jim v ústavní péči nedostává.

Při výběru tématu mé bakalářské práce jsem se inspirovala také tím, že informovanost o pěstounské péči jako takové je v dnešní době již poměrně rozšířena, ale z důvodu novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který z velké části pojednává o problematice týkající se tématu mé bakalářské práce, se v mnoha ohledech upravilo doprovázení pěstounských rodin. Cílem mé bakalářské práce tedy bylo „Popsat náplň práce sociálního pracovníka při doprovázení pěstounských rodin.“

Bakalářskou práci jsem pojala spíše teoreticky a rozdělila jsem ji do pěti stěžejních kapitol. První kapitola definuje základní pojmy týkající se problematiky sociálního pracovníka neziskové organizace při doprovázení pěstounských rodin. Druhá kapitola zachycuje legislativní rámec jak českých, tak zahraničních právních předpisů týkajících se tématu. Pro lepší orientaci v problematice jsem ve třetí kapitole popsala jednotlivé formy pěstounské péče. Následující kapitoly s názvem „Spolupráce pověřené osoby s pěstouny“ a „Vybrané metody a činnosti pověřené osoby při doprovázení pěstounských rodin v rámci neziskové organizace“ považuji pro mou práci za stěžejní. V těchto kapitolách popisují jednotlivé činnosti a náplň práce sociálního

pracovníka neziskové organizace při doprovázení pěstounských rodin. Přestože je práce spíše teoretická, během její tvorby jsem spolupracovala také se sociální pracovníci doprovázející organizace v Českém Těšíně. Tato pracovnice mi poskytla informace, které teoretickou práci doplnily o praktické poznatky.

Práce je určena nejen pro studenty této školy, ale je také určena pro všechny ty, kteří se o problematiku doprovázení pěstounských rodin zajímají, popřípadě může být přínosná jak pro sociální pracovníky neziskových organizací, tak samotné pěstouny či osoby, které pěstounskou péči zvažují.

1 Definice základních pojmů

Svou bakalářskou práci zaměřuji na téma týkající se sociálního pracovníka a jeho role v neziskové organizaci při podpoře pěstounské rodiny. Z toho důvodu bych v této kapitole ráda vymezila některé ze stěžejních pojmů týkajících se dané problematiky, které čtenáři pomohou lépe porozumět danému tématu.

1.1 Sociální práce a sociální pracovník

Sociální práci můžeme považovat za společenskovední disciplínu i oblast praktické činnosti, která si klade za cíl odhalovat, vysvětlovat, zmírňovat a řešit sociální problémy. Sociální práce se opírá o rámec společenské solidarity a také o ideál naplnění individuálního lidského potenciálu.¹ Podle Matouška lze sociální práci definovat jako „*profesionální aktivitu zaměřenou na pomáhání jednotlivcům, skupinám či komunitám zlepšit nebo obnovit jejich schopnost sociálního fungování a na tvorbu společenských podmínek příznivých pro tento cíl.*“²

Praktickými cíli sociální práce je podpora klientových schopností při řešení jeho problémů, poskytnutí klientovi možnosti spojit se s agenturami, které poskytují zdroje, služby a potřebné příležitosti k řešení jeho problémů. Dále napomáhat tomu, aby systémy podpory klientů pracovaly humánně a efektivně.

Výše definovaná sociální práce je poskytována prostřednictvím **sociálních pracovníků**, kteří pomáhají klientům dosáhnout výše zmíněné cíle sociální práce. Činnosti, které jsou vykonávány sociálním pracovníkem, jsou uvedeny jak v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, tak v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, kde je popis činnosti sociálního

¹ Matoušek, O., a kol. Metody a řízení sociální práce, s. 11.

² Matoušek, O., Základy sociální práce, s. 11.

pracovníka, který zahrnuje mimo jiné sociální šetření, vedení sociální agendy počítaje v tom řešení sociálně-právních otázek, sociální poradenství, atd.³

Činnost sociálního pracovníka je zaměřena na práci s konkrétními jedinci nebo skupinami, popřípadě s jejich rodinami. Pracuje také s komunitami lidí, kteří žijí na jednom místě. Sociální pracovník spolupracuje s celou řadou organizací a vstupuje do nich buďto z pozice experta, kdy díky svým kompetencím pomáhá organizacím řešit různé problémy, nebo z pozice agentur poskytujících sociální služby.⁴

1.1.1 Pracovník neziskové organizace

Služby pěstounským rodinám však nejsou poskytovány pouze sociálním pracovníkem, ale i dalšími osobami, které splňují požadavky pro práci s pěstounskými rodinami. Tyto osoby jsou dle odborné literatury označovány nejčastěji termínem „pověřená osoba“, můžeme se ale setkat i s jejími synonymy, jako např.: doprovázející subjekt, sociální pracovník či pracovník. Pro účel mé bakalářské práce však zvolím termín **Pověřená osoba**. Touto pověřenou osobou se označuje osoba, „*poskytující sociálně-právní ochranu dětí na základě rozhodnutí o pověření k výkonu takové činnosti*.“⁵ Je to sociální pracovník, který poskytuje sociální práci v rámci neziskové organizace na základě pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí vydává krajský úřad na základě § 49 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v případě není-li k rozhodování o pověření ustanovena náležitá komise.⁶

Pověřená osoba může v oblasti sociálně-právní ochrany dětí dle zákona vyhledávat děti uvedené v § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, a napomáhat při řešení výchovných či jiných rodičovských

³ Zákon č. 180/2006 Sb., o sociálních službách, § 109.

⁴ Matoušek, O., a kol. Metody a řízení sociální práce, s. 15.

⁵ Zákon č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 48.

⁶ Vyskočil, F., Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice, s. 21.

problémů a poskytnout potřebné poradenství, pořádat přednášky a kurzy zaměřené na poradenství v problémových oblastech, poskytovat činnost pro ochranu dětí před škodlivými vlivy, zakládat zařízení sociálně-právní ochrany, uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče, přejmout přípravu žadatelů o zprostředkování pěstounské péče či osvojení, kterou v jiných případech provádí krajský úřad, a poskytovat těmto žadatelům poradenství a pomoc. Dále také může osobě pečující či osobě v evidenci, s níž uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče, poskytovat poradenskou a výchovnou péči a sledovat samotný výkon pěstounské péče, jestliže si osoba pečující či osoba v evidenci tuto službu žádá. Pověřená osoba může též vyhledávat fyzické osoby vhodné pro výkon pěstounské péče či osvojení a také vyhledávat děti, kterým je potřeba zajistit péči formou náhradní rodinné péče, a tyto děti hlásit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.⁷ Jednotlivými vybranými činnostmi pověřené osoby se budu zabývat dále v kapitole s názvem „Vybrané metody a činnosti pověřené osoby při doprovázení pěstounských rodin v rámci neziskové organizace“.

1.2 Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče je považována za jednu z forem péče o děti,⁸ při které je dítě vychováváno „náhradními rodiči“.⁹ Je to institut sociálně-právní ochrany dětí poskytující pomoc těm dětem, které z nějakého důvodu nemají možnost vyrůstat ve své biologické rodině. Náhradní rodinná péče spadá do kompetence ministerstva práce a sociálních věcí, dále je zajišťována krajskými úřady, pověřenými obcemi a obcemi, a to jak v přenesené, tak i samostatné působnosti. Úkolem této náhradní rodinné péče je umožnit dětem bez možnosti

⁷ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 48.

⁸ Matějček, Z., et al. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny, s. 31.

⁹ Pěstouni mají právo na služby, s. 64.

vyrůstat ve své biologické rodině dlouhodobou či přechodnou péčí, která bude obdobná péči rodinné.¹⁰ Jedná se zejména o osvojení a pěstounskou péči, ale také o svěřeni do výchovy jiné fyzické osobě než je rodič nebo poručník.¹¹

Náhradní rodinná péče je od roku 2014 primárně upravena v zákoně č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a dalšími vnitrostátními předpisy a mezinárodními úmluvami (Úmluva o právech dítěte) a právními předpisy EÚ, jimiž je Česká republika vázána.

1.3 Pěstoun

Pěstoun může být buď jednotlivec nebo manželská dvojice. Při výchově dítěte vykonává do určité míry práva a povinnosti rodičů, je však oprávněn rozhodovat pouze o běžných záležitostech. Pěstoun musí poskytnout dítěti řádnou péči a mít trvalé bydliště na území České republiky. Dle občanského zákoníku je povinností a oprávněním pěstouna o dítě pečovat, umožnit styk dítěte s jeho biologickou rodinou a udržovat a rozvíjet vztah dítěte s jeho rodiči.¹²

Stejně jako pověřená osoba i pojem pěstoun lze vyjádřit pojmy jako je např.: **osoba pečující či osoba v evidenci**. Tyto pojmy zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v mnoha případech používá jako synonyma pojmu pěstoun, tudíž tyto pojmy používám i v celé mé práci.

Osobou pečující se dle zákona rozumí: *„osoba, která je pěstounem; která byla po dosažení zletilosti dítěte jeho pěstounem nebo poručníkem a to po dobu, po kterou má nezaopatřené dítě nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte; které je před rozhodnutím soudu o svěřeni dítěte do pěstounské péče rozhodnutím soudu nebo orgánu sociálně-právní ochrany dětí dočasně svěřeno*

¹⁰ Autorský kolektiv, Rodina a dítě, s. 82.

¹¹ Vyskočil, F., Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice, s. 9.

¹² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 962-967.

*do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem, a to po dobu trvání takové péče; která je poručníkem dítěte, jestliže o dítě osobně pečuje, která má v osobní péči dítě, k němuž nemá vyživovací povinnost, a to po dobu, po kterou probíhá soudní řízení o ustanovení této osoby poručníkem.*¹³ Osobou v evidenci se potom rozumí „fyzická osoba, která je vedena v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu.“¹⁴

1.4 Děti, kterým je potřeba zprostředkovat péči v náhradním rodinném prostředí formou pěstounské péče

Pro pěstounskou péči jsou především vhodné ty děti, které nemají zajištěnou potřebnou péči v biologické rodině a potřebují jak individuální péči, tak i dlouhodobou výchovu a dohled pěstounů. Hlavně se jedná o děti jiného etnika (především děti romské). Pěstounská péče je vhodná také pro děti, kterým k osvojení brání nesouhlas jejich rodičů.¹⁵

1.5 Rodina

Existuje mnoho definic rodiny.¹⁶ Podle Marádové se rodinou rozumí malá skupina lidí, která vzniká manželstvím a umožňuje vzájemné soužití mezi oběma manželskými partnery, soužití rodičů a jejich dětí, vztahy mezi příbuznými a také vztahy mezi rodinou a společností.¹⁷ Matějček rodinu definuje jako systém, jehož prvky nejsou jednotliví lidé sami o sobě, nýbrž lidé v interakcích a vztazích.¹⁸

Rodina je základní prostředí pro socializaci jedince, intimity a sociální podpory. Po celou dobu bytí dítěte v rodině se utváří jeho osobnost. Rodina je

¹³ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 4a.

¹⁴ Tamtéž, § 4a.

¹⁵ Kovařík, J., a kol. Náhradní rodinná péče v praxi, s.11.

¹⁶ Giddens, A., Sociologie, s. 552.

¹⁷ Marádová, E.; Střelec, S., Kapitoly z rodinné výchovy, s.74.

¹⁸ Matějček, Z., Dítě a rodina v psychologickém poradenství, s. 34.

nezbytným a základním modelem společnosti, se kterým se dítě seznamuje. Nejvýrazněji dítě ovlivňuje tzv. rodina nukleární.¹⁹ Rodinu lze také chápat jako primárního činitele demografického vývoje, sociální, ekonomické i kulturní struktury.

Funkce rodiny je založena na vykonávání určitých úkolů, které vychází jak zevnitř rodiny (vztahy mezi dítětem a rodičem), tak ze vztahu k okolní společnosti, do níž rodina nepochybně patří. Úkolem rodiny je uspokojování všech potřeb jedince. V případě dítěte se jedná především o funkci ochrannou a výchovnou. Mezi základní funkce rodiny patří podle Matouška funkce emocionální, výchovná, ekonomická a biologická. Jestliže je nějaká z těchto funkcí nějak narušena, může dojít k ohrožení celé rodiny.²⁰

1.6 Nezisková organizace

Nezisková organizace je velmi významná složka naší společnosti. Doplňuje veřejný a soukromý sektor. Mnohdy vykonává svou činnost v místě, kde veřejný i soukromý sektor selhává. Nezisková organizace je pojem, který je všeobecně známý, ale není definován v žádném platném právním předpise České republiky. Do určité míry se o neziskových organizacích hovoří v zákoně o daních z příjmu. V tomto zákoně však pojem neziskové organizace není uveden, ani blíže objasněn.

Neziskové organizace jsou organizace, které na rozdíl od veřejného a soukromého sektoru nebyly založeny za účelem podnikání a zisku, nýbrž provozují činnosti ve prospěch toho, kdo měl zájem na jejich zřízení. V neziskových organizacích je nejdůležitější plnění hlavního poslání organizace. Výše příjmu je až na druhém místě a tento příjem se vkládá zpět do činnosti organizace. Neziskové organizace jsou samostatné ve vztahu ke státu

¹⁹ Jandourek, J., Sociologický slovník, s. 288.

²⁰ Matoušek, O., Kolářková, J., Kodymová, P., Sociální práce v praxi, s. 45.

a zapojují se takřka do všech oblastí lidské činnosti veřejně prospěšných oblastech.²¹

1.7 Shrnutí

V kapitole definice základních pojmů jsem vymezila základní pojmy týkající se problematiky pěstounské péče, které se celou prací prolínají. Další kapitola bude zaměřena na legislativu, která se úzce pojí s problematikou pěstounské péče.

²¹ Zpráva o neziskovém sektoru v České republice, [on-line]. [cit. 4. Března 2015].

2 Legislativní rámec pěstounské péče

V následující kapitole se budu věnovat legislativě, která se bezprostředně pojí s problematikou pěstounské péče. Tato kapitola přispěje k lepší orientaci a porozumění dané problematice. Pěstounská péče je obsažena v mnoha právních předpisech veřejného práva České republiky, ale i mezinárodních dokumentech. Pro účely mé bakalářské práce považuji za důležité zmínit alespoň některé stěžejní právní předpisy, které se pojí s touto problematikou. V této kapitole se dotknu také legislativy, která pojednává o sociálně-právní ochraně dětí.

2.1 Občanský zákoník

Problematika náhradní rodinné péče, konkrétně pěstounské péče, nebyla v občanském zákoníku platném do 31.12. 2013 zakotvena. Tato problematika byla uvedena pouze v rámci zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, konkrétně v § 63-84.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů byl přijat v roce 2013 a následně nabyl účinnosti dne 1.1. 2014. V tomto občanském zákoníku došlo mimo jiné ke změnám, které se týkají náhradní rodinné péče, konkrétně pěstounské péče. Občanský zákoník zachycuje problematiku náhradní rodinné péče v § 794-854, tyto paragrafy se zabývají osvojením, dále v § 928-942, které hovoří o poručenství, § 943-952, o opatrovnictví, § 953-957, o svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby. Pro mou bakalářskou práci jsou však stěžejní § 958-970, které pojednávají o pěstounství.

Tento zákon definuje pěstounství jako osobní péči o dítě třetí osobou. Občanský zákoník poskytuje základní informace týkající se délky trvání pěstounské péče, úlohy soudu v procesu zprostředkování pěstounské péče.

Dále také informace o právech a povinnostech jak rodičů, tak i pěstounů a státu. Dle tohoto zákona má pěstoun např. povinnost „*udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými.*“ Tento zákon také upravuje, kdo a za jakých podmínek se může stát pěstounem.²²

2.2 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Mnoho předpisů veřejného práva vymezuje sociálně-právní ochranu. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů je však jedním z hlavních zákonů, který o této problematice pojednává.²³ Zákon o sociálně-právní ochraně je také stěžejním zákonem pro mou bakalářskou práci.

Tímto zákonem se rozumím sbírka činností upravených zákonem „*směřujících k ochraně a zajištění práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.*“²⁴ V kompetenci tohoto zákona je také působnost v oblasti narušených funkcí rodiny, zajištění náhradního rodinného prostředí pro dítě, které z nějakého důvodu není možno z dlouhodobého nebo krátkodobého hlediska vychovávat v biologické rodině.

V zákoně o sociálně-právní ochraně jsou uvedeny všechny informace týkající se náhradní rodinné péče. Jsou zde uvedeny její konkrétní formy, jako je svěřeni dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče, poručenství, osvojení, mezinárodní osvojení, ústavní výchova a pěstounská péče. Dále je zde uveden proces zprostředkování náhradní rodinné péče včetně pěstounské péče.

Sociálně-právní ochrana dětí není poskytována pouze obecními úřady, obecními úřady obce s rozšířenou působností, krajskými úřady, ministerstvy

²² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 958 - § 970.

²³ Krausová, L., Novotná, V., Sociálně-právní ochrana dětí, s. 13.

²⁴ Matoušek, O., a kol., Encyklopedie sociální práce, s. 459.

nebo úřady pro mezinárodněprávní ochranu, sociálně-právní ochrana je poskytována také pověřenými osobami.²⁵ Právní ustanovení poskytování sociálně-právní ochrany pověřenými osobami najdeme právě v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí v § 48 a dále.

Nepostradatelnou součástí zákona o sociálně-právní ochraně dětí je také dohoda o výkonu pěstounské péče²⁶, které se budu podrobně věnovat ve čtvrté kapitole s názvem „Spolupráce pověřené osoby s pěstouny“.

2.3 Mezinárodní právní předpisy související s problematikou pěstounské péče

S výkonem náhradní rodinné péče, tedy i s výkonem pěstounské péče, souvisí **Listina základních práv a svobod**, která upravuje v šesti hlavách základní lidská práva a svobody, přičemž se také zaměřuje a reaguje na různé situace. V článku 32 odst. 4 Listiny je uvedeno, že „*děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči.*“ Právo rodiče však může být omezeno a dítě jim může být proti jejich vůli odebráno. O odebrání dítěte rozhoduje na základě příslušných zákonů soud.²⁷

Dalším právním předpisem, který hovoří o náhradní rodinné péči je **Úmluva o právech dítěte**, která byla schválena 20. listopadu 1989 Valným shromážděním OSN. V České republice však byla uveřejněna až v roce 1991 ve sbírce zákonů jako sdělení FMZY č. 104/1991. Úmluva o právech dítěte se stala po rozdělení federálního státu elementem práva České republiky a je pro toto právo velice významná, protože je úmluvou o základních lidských právech.²⁸ Konkrétně o pěstounské péči se v tomto právním předpise hovoří v článku 9 takto: „...*ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí*

²⁵ Karasová, L., Novotná, V., Sociálně-právní ochrana dětí, s. 15.

²⁶ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47b.

²⁷ Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, čl. 32 odst.4.

²⁸ Krausová, L., Sociálně-právní ochrana dětí, s. 15.

*a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte.*²⁹ Úmluva o právech dítěte také sděluje, že „rodina, jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti, uznávající, že v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění, ...“³⁰

2.4 Ostatní právní předpisy související s problematikou pěstounské péče

Stěžejními právními předpisy, které upravují náhradní rodinnou péči včetně pěstounské péče je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, o kterých jsem hovořila v předchozích podkapitolách. Problematika pěstounské péče však vychází i z dalších právních předpisů, které přímo či nepřímo upravují oblast náhradní rodinné péče.

Právní předpis, který se pojí s pěstounskou péčí, je **vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí**. Tato vyhláška zahrnuje náplň a rozsah odborné přípravy fyzických osob vhodných stát se osvojiteli či pěstouny. Vyhláška dále zachycuje rozsah poradenství, které je poskytováno jak osobě v evidenci, tak osobě již pečující trvale nebo dočasně. Velmi významnou částí pro pověřené osoby jsou standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí při poskytování sociálně-právní ochrany pověřenými osobami. Tyto standardy jsou pro poskytovatele sociálních služeb od 1.1. 2014 povinné a obsahují jednotlivá kritéria, na základě kterých je možno poskytovat kvalitní sociální práci.

²⁹ Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, čl. 9.

³⁰ Tamtéž, preambule Úmluvy.

S náhradní rodinnou péčí se pojí i další právní předpisy, které do jisté míry tento institut upravují. Jsou to např.:

- zákon č. 177/1995 Sb., o státní sociální podpoře;
- zákon č. 108/2006 Sb., o státních službách;
- zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních;
- zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu;
- zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi;
- zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních;
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád;
- normativní instituce Ministerstva práce a sociálních České republiky č. 5/2013 s účinností od 4.2. 2013, týkající se dávek pěstounské péče.

2.5 Shrnutí

Kapitola o legislativním rámci pěstounské péče zachycuje stěžejní právní předpisy týkající se pěstounské péče a práci pověřených osob v této problematice. Cílem této kapitoly bylo seznámit čtenáře z problematikou pěstounské péče z pohledu právních předpisů. Tato kapitola také slouží k lepší orientaci a porozumění dané problematice.

3 Formy pěstounské péče

Institut náhradní rodinné péče poskytuje mnoho způsobů, jak dítěti nahradit jeho biologickou rodinu co nejpřirozenějším způsobem. Do náhradní rodinné péče se zařazuje osvojení, poručenství, opatrovnictví, ústavní výchova a pěstounská péče. V této kapitole se budu zabývat pěstounskou péčí a jejími jednotlivými formami.

3.1 Pěstounská péče

Pěstounská péče je upravena v § 794-854 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů a dále také v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, kde jsou upraveny mimo jiné i dávky pěstounské péče.

Jednou z definic pěstounské péče je, že *„Pěstounská péče je státem garantovaná a konfrontovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se dítěte ujali. Jediným rozhodujícím faktorem z hlediska právního je zájem dítěte“*³¹ (tzn. že dítě nemusí být právně volné jako v případě osvojení.)

Tato forma náhradní rodinné péče začíná být realizována na základě rozhodnutí soudu, zaniká dosažením zletilosti dítěte. V ojedinělých případech může být zrušena soudem. Dítě, které vyrůstá v pěstounské rodině, může být v kontaktu se svou primární biologickou rodinou i širší rodinou, tento kontakt však může být omezen na základě rozhodnutí soudu.³²

³¹ Matějček, Z., et al. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny, s. 34.

³² Bubleová, V., Průvodce náhradní rodinnou péčí, s. 5.

Svěření dítěte do pěstounské péče se ve velké míře odlišuje od osvojení zejména tím, že není spojeno s tak závažnými právními důsledky. Pěstounskou péčí nevzniká příbuzenský vztah dítěte s pěstouny a jeho příbuznými.³³

3.2 Pěstounská péče zprostředkovaná

Rozhodnutí o svěření dítěte do pěstounské péče vydává soud. Zprostředkování pěstounské péče se zahajuje na základě návrhu osob, které chtějí být pěstouny. Proces zprostředkování předchází zprostředkovanou pěstounskou péčí. Tento proces zabezpečují krajské úřady, prvotní kroky procesu zprostředkování pěstounské péče však jsou konány obecními úřady obce s rozšířenou působností.³⁴

Proces zprostředkování podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů spočívá v několika fázích. První fáze je vyhledávání dětí, pro které je důležité zabezpečit péči v místě, jež jim nahradí jejich přirozené prostředí formou pěstounské péče.³⁵ Dále jde o vyhledávání fyzických osob, které poskytují záruku náležitě péče, mají trvalé bydliště na území České republiky a tím splňují kritéria pro pěstouny.³⁶ Dalším krokem je odborná příprava vybraných fyzických osob, které jsou vhodné stát se pěstouny. Poslední fází je výběr fyzické osoby, která je vhodná stát se pěstounem daného dítěte, jemuž se pěstounská péče zprostředkovává. Tato fáze spočívá také v zajištění osobního seznámení se dítěte s vybranou fyzickou osobou.³⁷

³³ Matoušek, O., a kol. Encyklopedie sociální práce, s. 466.

³⁴ Bubleová, V., a kol., Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka, s. 24.

³⁵ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 19a.

³⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 962.

³⁷ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 19a.

3.3 Pěstounská péče příbuzenská

Od formy pěstounské péče zprostředkované se odlišuje pěstounská péče příbuzenská. Je to forma pěstounské péče, která je v praxi velmi častá a na základě podmínek stanovených zákonem č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, neprochází procesem zprostředkování, tudíž se jedná o tzv. pěstounskou péči nezprostředkovanou.³⁸ Nezprostředkovanou pěstounskou péči se provádí v případě, kdy žádost o svěřeni dítěte do pěstounské péče podala fyzická osoba dítěti blízká či osoba příbuzná.³⁹

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů sděluje, že „*ujala-li se osobní péče o dítě osoba příbuzná nebo dítěti blízká, dá jí soud přednost před jinou osobou, ledaže to není v souladu se zájmy dítěte*“. Příbuzenská pěstounská péče je nejčastěji realizována prarodiči, kteří jsou v přímé příbuzenské linii, tudíž mají dle zákona vůči dítěti vyživovací povinnost. Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte mají pouze v případě, kdy jim jejich životní situace neumožňuje vlastními silami zabezpečit příjem. V tom případě mají nárok na odměnu pěstouna. Setkáme se také s příbuzenskou pěstounskou péčí realizovanou příbuznými, jako jsou tety nebo strýcové, popřípadě sourozenci. Tyto osoby mají nárok na pěstounské dávky.⁴⁰

3.4 Pěstounská péče na přechodnou dobu

S pěstounskou péčí na přechodnou dobu se setkáváme v § 27a zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Pěstounská péče na přechodnou dobu se využívá tehdy, když biologičtí rodiče nejsou schopni nebo se nemohou o dítě dočasně nebo po určitou dobu postarat a vykonávat tak svou rodičovskou odpovědnost. Používá se také v době, kdy se

³⁸ Gabriel, Z., Novák, T., Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči, s. 46.

³⁹ Příbuzenská pěstounská péče, [on-line]. [cit. 12. Března 2015].

⁴⁰ Tamtéž, [on-line]. [cit. 12. Března 2015].

pro dítě teprve zajišťuje náhradní rodinná péče ve formě adopce nebo pěstounské péče.⁴¹

O umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu rozhoduje, stejně jako u ostatních typů pěstounské péče, soud.

Péče pěstounské péče na přechodnou dobu je využívána u dětí, které se dostaly do krizové situace. Jsou to především děti kojeneckého nebo batolecího věku. Tyto děti jsou do institutu pěstounské péče na přechodnou dobu umisťovány na období maximálně 1 roku.⁴² Záměrem pěstounské péče na přechodnou dobu je především poskytnutí času biologickým rodičům k tomu, aby mohli vyřešit svou nynější nepříznivou situaci, postarat se o lepší zázemí pro dítě a upravili si své poměry tak, aby byli způsobilí dítě znovu převzít do své péče. Jedná se tedy pouze o přechodnou formu náhradní rodinné péče.⁴³

Specifické znaky, které odlišují pěstounskou péči na přechodnou dobu od jiných typů náhradní rodinné péče, jsou následující: dítě je umístěno do rodiny se souhlasem biologických rodičů, důraz je kladen na aktivní účast a spolupráci s biologickou rodinou, je zachována možnost návratu dítěte zpět do biologické rodiny.⁴⁴

Hlavním cílem této formy náhradní rodinné péče je poskytnout dítěti místo ústavní výchovy, která dítě v raném věku psychicky poškozuje, příznivé a bezpečné rodinné prostředí.⁴⁵

3.5 Shrnutí

V této kapitole jsem popsala tři formy náhradní rodinné péče: pěstounskou péči zprostředkovanou, příbuzenskou a pěstounskou péči na přechodnou dobu.

⁴¹ Gabriel, Z., Novák, T., Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči, s. 54.

⁴² Příbuzenská pěstounská péče, [on-line]. [cit. 12. Března 2015].

⁴³ Vyskočil, F., Právní úprava náhradní rodinné péče, s. 11.

⁴⁴ Gabriel, Z., Novák, T., Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči, s. 54.

⁴⁵ Příbuzenská pěstounská péče, [on-line]. [cit. 12. Března 2015].

Tyto formy pěstounské péče jsou uvedené v rámci právní úpravy České republiky.

4 Spolupráce pověřené osoby s pěstouny

V této kapitole popíšu zahájení spolupráce mezi pověřenou osobou a pěstounem. Jedná se o kontakty těchto dvou stran, při kterých pěstoun získá základní informace o výkonu pěstounské péče, sepiše dohodu o výkonu pěstounské péče, obdrží informace o svých právech a povinnostech a informace o službách, které jsou poskytovány danou neziskovou organizací.

4.1 Kontakt pěstouna s neziskovou organizací

Osoba pečující či osoba v evidenci musí do jednoho kalendářního měsíce od nabytí právní moci rozsudku o svěřeni dítěte do pěstounské péče najít doprovázející organizaci, se kterou uzavře dohodu o výkonu pěstounské péče. O těchto doprovázejících organizacích se osoba pečující či osoba v evidenci dozvídá různými způsoby. Ve většině případů získají prvotní informace na orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Tento orgán jim poskytne informace o jednotlivých doprovázejících organizacích. Další cestou, jakou osoba v evidenci či osoba pečující získává informace, jsou internetové stránky, které poskytnou základní informace o dané doprovázející organizaci, její nabídku služeb, popř. telefonní číslo, email a adresu.

Někteří pěstouni doprovázející organizaci kontaktují právě na doporučení jiných pěstounů, kteří již s touto organizací mají nějaké zkušenosti. Zmíněné způsoby jsou tedy nejběžnějším způsobem, jak se osoba v evidenci dostane ke konkrétní doprovázející organizaci.

Na prvním setkání proběhne jednání se zájemcem, na kterém se pověřená osoba s pěstounskou rodinou seznamuje a zjišťuje, co pěstounská rodina od doprovázející organizace očekává a požaduje.

Pověřené osoby doprovázejících organizací při prvním jednání se zájemcem využívají nejčastěji připravený formulář. Formulář zjišťuje informace jako

např.: pod který orgán sociálně-právní ochrany dětí osoba pečující či osoba v evidenci patří, kdo je v tomto orgánu jejich klíčový pracovník atd. Pověřená osoba na tomto setkání zájemci poskytne informace o poskytovaných službách, jak pověřená osoba komunikuje s ostatními orgány veřejné správy, jako je např.: škola, lékař, pedagogicko-psychologické poradny atd. Dále se na tomto jednání zájemci poskytne informace o tom, jak je vedena dokumentace v dané organizaci, informace o pravidlech poskytování služeb. Poskytují se informace o tom, za jakých okolností může být dohoda uzavřena a za jakých okolností může být zrušena. V neposlední řadě jsou zájemci poskytnuty informace o tom, jakým způsobem si může podat stížnost na pověřenou osobu a způsob dodržování zásad bezpečnosti v prostorách dohodové organizace.

Po tomto setkání se osoby pečující či osoby v evidenci mohou rozmyslet, zda s organizací sepíší dohodu o výkonu pěstounské péče. Jestliže se rozhodnou pro tuto doprovázející organizaci, pověřená osoba s těmito osobami pečujícími či osobami v evidenci projedná návrhy dohody o výkonu pěstounské péče, jak tato dohoda vypadá a co obsahuje. Dále jsou těmto osobám poskytnuty podrobnější informace o jednotlivých službách poskytovaných doprovázející organizací. Jedná se o jakýsi balík informací, které podává pověřená osoba osobám pečujícím či osobám v evidenci. Na tomto setkání pověřená osoba nejen poskytuje informace, ale také získává základní informace o pěstounské rodině, jako např.: jak dlouho vykonávají pěstounskou péči, zda přecházejí od jiné organizace, nebo do pěstounské péče teprve vstupují, zda mají své biologické děti a v jakém věku, zda jejich děti mají nějaký zdravotní hendikep či jiné znevýhodnění atd.

Po získání a předání všech potřebných informací se na základě rozsudku o svěření dítěte do pěstounské péče sepíše dohoda o výkonu pěstounské péče, která musí být schválena orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Při následných schůzkách pověřená osoba zjišťuje informace o konkrétní rodině. Jestliže první schůzky proběhnou v neutrálním prostředí (např.: prostory doprovázející organizace), je žádoucí, aby další schůzka s osobou v evidenci či osobou pečující proběhla v domácnosti rodiny.⁴⁶

Na začátku spolupráce jsou kontakty s pěstounkou rodinou intenzivnější než jednou za dva měsíce, jak stanoví zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí,⁴⁷ aby pověřená osoba mohla blíže poznat samotnou pěstounskou rodinu a její specifické potřeby. Na základě těchto kontaktů se vypracovává plán spolupráce a individuální vzdělávací plán pro pěstouna. Tyto dva formuláře slouží k individuálnímu nastavení doprovázení pěstounské rodiny. Potřeby rodiny se však během spolupráce mění a doplňují.⁴⁸

4.1.1 Práva a povinnosti pěstounů

Práva a povinnosti pěstounů upravuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Pěstouni mají od 1. ledna 2013 tato práva:

- „poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě v zajištění krátkodobé péče“, a to v případě, kdy je osoba pečující nebo osoba v evidenci považována prozatímně neschopnou, kdy se narodí dítě, v případě, kdy osoba pečující či osoba v evidenci musí řešit potřebné osobní záležitosti a také při úmrtí blízké osoby.⁴⁹
- Pěstouni mají dále právo po dobu 14 dnů na poskytnutí pomoci zabezpečení celodenní péče o dítě starší 2 let. Tato péče by měla být přiměřena věku dítěte. Při realizaci tohoto práva se předpokládá, že pečující osoba poskytuje intenzivní péči

⁴⁶ Konzultace se sociální pracovníci doprovázející organizace, Český Těšín. 2. 4. 2015.

⁴⁷ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, § 47b.

⁴⁸ Konzultace se sociální pracovníci doprovázející organizace, Český Těšín. 2. 4. 2015.

⁴⁹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47a.

svěřenému dítěti. Toto právo má plnit funkci odpočinku, popřípadě i psychohygieny.⁵⁰

- Nejméně jednou za 6 měsíců mají pěstouni právo na „zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci.“⁵¹
- Dále mají pěstouni právo na „zprostředkování nebo zajištění možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti péče a výchovy o svěřené dítě“ bez finančních nákladů.⁵²
- Pěstoun má také právo na pomoc při umožnění styku dítěte s biologickými rodiči a zajištění místa, kde by se mohl uskutečnit styk dítěte s jeho rodinou, eventuálně jinými osobami.⁵³

Kromě těchto práv mají pěstouni i tyto povinnosti:

- Povinností pěstouna je „zvyšovat své znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě.“⁵⁴ Vzdělání v rozsahu 24 hodin musí pěstoun dle zákona získat během 12 kalendářních měsíců.
- V souvislosti s individuálním plánem ochrany dítěte nesmí znemožňovat, ale naopak rozvíjet kontakt s osobami dítěti blízkými.
- „Spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dítěte“ a „umožnit sledování a naplňování dohody o výkonu pěstounské péče“⁵⁵, které provádí pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí a zároveň pověřená osoba organizace, se kterou je sepsána dohoda.⁵⁶

⁵⁰ Pěstounská péče a uzavírání dohod, [on-line]. [cit. 12. leden 2015].

⁵¹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47a.

⁵² Tamtéž, § 47a.

⁵³ Pěstounská péče a uzavírání dohod, [on-line]. [cit. 12. leden 2015].

⁵⁴ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47a.

⁵⁵ Tamtéž, § 47a.

⁵⁶ Pěstounská péče a uzavírání dohod, [on-line]. [cit. 12. leden 2015].

Práva a povinnosti pro výkon pěstounské péče, které jsem uvedla výše, jsou věcí dohody o výkonu pěstounské péče, popřípadě věcí správního rozhodnutí o právech a povinnostech osob pečujících nebo osob v evidenci. Tato dohoda je navrhována obecním úřadem obce s rozšířenou působností osobě pečující či osobě v evidenci, jejíž bydliště je v obvodu příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností.⁵⁷ Dohodě o výkonu pěstounské péče jako takové se budu věnovat v podkapitole s názvem „Dohoda o výkonu pěstounské péče“.

4.1.2 Služby neziskové organizace pro pěstouny

Osoba pečující či osoba v evidenci se během poskytování pěstounské péče svěřenému dítěti setkává s mnoha úskalími a problémy. Jak jsem uvedla v předchozí kapitole, osoba pečující i osoba v evidenci má dle zákona řadu práv a povinností, které jim pomáhají plnit pověřené osoby, se kterými mají osoby pečující či osoby v evidenci sepsanou dohodu o výkonu pěstounské péče. V této dohodě jsou taky uvedené služby těchto neziskových organizací. Jednotlivé služby se zaměřují na podporu a pomoc pěstounským rodinám při plnění výkonu pěstounské péče a dohody o výkonu pěstounské péče.

Za služby poskytované neziskovými organizacemi pro pěstouny mohou být považovány např.:

- *Vzdělávací služby*: doučování svěřených dětí, kluby pěstounských rodičů, tematické semináře, jednodenní vzdělávací semináře, víkendové akce, letní pobyty atd.
- *Odlehčovací služby*: hlídání dětí při nepřítomnosti pěstounů, příměstské tábory, letní tábory pro děti atd.
- *Respitní služby*: víkendové respitní pobyty, vícedenní integrované respitní pobyty, respitní asistent atd.

⁵⁷ Dohody o výkonu pěstounské péče, [on-line]. [cit. 14. leden 2015].

- *Poradenská služba:* poradenství v oblasti výchovy a zdravotní péče, zvyšování finanční gramotnosti, praktické informace pěstounů s výchovou atd.
- *Další služby:* pobytové akce pro celé rodiny s dětmi, jednodenní akce pro celé rodiny s dětmi, svépomocné skupiny pěstounů, doprovod na volnočasové aktivity, do předškolního zařízení či školy, supervize atd.

Jednotlivé služby jsou poskytovány různými neziskovými organizacemi. Pěstoun si může vybrat službu, kterou bude využívat u jiné organizace, než je organizace, se kterou má sepsanou dohodu o výkonu pěstounské péče. Tyto služby však musí být uvedeny v dohodě o výkonu pěstounské péče. V dohodě je také uvedeno, jakou formou budou financovány služby neziskové organizace, se kterou má pěstoun sepsanou dohodu o výkonu pěstounské péče.

4.2 Dohoda o výkonu pěstounské péče

Dohoda o výkonu pěstounské péče byla do našeho právního řádu zakotvena v novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí platné od 1. 1. 2013. Pěstounským rodinám, poručníkům i osobám pečujícím či osobám v evidenci, které mají ve své péči svěřené dítě, je dle tohoto zákona zaručeno právo na odbornou pomoc. V rámci této dohody by měly být upraveny všechny detaily vztahující se na práva a povinnosti osob pečujících či osob v evidenci.⁵⁸

Smyslem dohody o výkonu pěstounské péče je na základě rozhodnutí příslušného orgánu zabezpečit pomoc jak osobám pečujícím či osobám v evidenci, tak dětem svěřeným do pěstounské péče. Na osoby, které si převzaly dítě do své péče, se klade velké nároky, tudíž je zapotřebí těmto osobám poskytnout potřebnou péči z hlediska poradenské činnosti. Důležité je rovněž pomáhat jim při každodenních problémech v oblasti sociální, výchovné

⁵⁸ Bubeová, V., Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka, s. 31.

apod. Úkolem dohod o výkonu pěstounské péče je také zesílení pomoci a podpory pěstounským rodičům. Cílem zmíněné podpory by měl být okruh potřeb, které se týkají péče o svěřené dítě. Poskytované služby tudíž mají být prvotně zaměřeny na potřeby nejen dětí, ale také samotných osob pečujících či osob v evidenci.⁵⁹

Při tvorbě dohod o výkonu pěstounské péče se klade velký důraz na to, aby tato dohoda byla ve shodě s individuálním plánem ochrany dítěte, při jehož vytváření je podstatné brát ohled na zájmy a individuální potřeby jak dítěte, tak osoby pečující či osoby v evidenci.⁶⁰

Dohoda o výkonu pěstounské péče, která je upravena v § 47b zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, je veřejnoprávní smlouvou, která je upravena ve správním řádu v části páté.⁶¹

Účastníci dohody jsou stanoveni zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v § 47. Dohoda o výkonu pěstounské péče je mezi subjektem veřejné zprávy nebo osobou pověřenou vykonávat sociálně-právní ochranu a osobou pečující, popř. osobou v evidenci.⁶²

Na základě návrhu „*obecního úřadu obce s rozšířenou působností, v jejímž obvodu má osoba pečující nebo osoba v evidenci trvalý pobyt*“,⁶³ je sepsána dohoda obvykle ve lhůtě 30 dnů od doby získání právní moci o svěřeni dítěte do péče osoby pečující nebo „*rozhodnutí o zařazení osoby v evidenci do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči*“.⁶⁴ Jestliže však dohoda nebude uzavřena v zákonem vymezené době, obecní úřad vydá rozhodnutí o právech a povinnostech dané osoby.⁶⁵

⁵⁹ MPSV: Informace o postupech spojených s umístěním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu, [on-line]. [cit. 27. leden 2015].

⁶⁰ Bubleová, V., Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka, s. 31.

⁶¹ Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, § 159-170.

⁶² Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47b.

⁶³ Tamtéž, § 47b.

⁶⁴ Bubeová, v., Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka, s. 32.

⁶⁵ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47b.

Předmětem dohody o výkonu pěstounské péče jsou práva a povinnosti při výkonu pěstounské péče uvedené v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v §47a odst. 2. Tato práva a povinnosti jsou představena výše. Jednotlivá práva a povinnosti je třeba přizpůsobit konkrétně k danému svěřenému dítěti i konkrétně k potřebám jednotlivých rodin a také možnostem služeb v místní lokalitě.⁶⁶

Se souhlasem obecního úřadu s rozšířenou působností může být dohoda o výkonu pěstounské péče uzavřena s „*krajským úřadem, obecním úřadem, obecním úřadem s rozšířenou působností, v jehož obvodu nemá osoba pečující nebo osoba v evidenci trvalý pobyt nebo pověřenou osobou.*“⁶⁷

Osoba pečující či osoba v evidenci může s jedním poskytovatelem uzavřít ve stejném čase pouze jednu dohodu o výkonu pěstounské péče i v případě, kdy zastává v daném čase obě role (osoby pečující i osoby v evidenci).⁶⁸

Při postupu uzavírání dohody o výkonu pěstounské péče je výchozí závazek přikládán orgánu sociálně-právní ochrany dětí, na kterém spočívá uzavření dohody o výkonu pěstounské péče s osobou pečující či osobou v evidenci, jestliže se tato osoba nerozhodne uzavřít tuto dohodu s jiným poskytovatelem.⁶⁹ Jestliže se však osoba pečující či osoba v evidenci rozhodne dohodu o výkonu pěstounské péče sepsat s jiným subjektem než s orgánem sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností, nemůže se obejít bez souhlasu orgánu sociálně-právní ochrany dětí, pod který spadá osoba pečující či osoba v evidenci. Bez tohoto souhlasu orgánu sociálně-právní ochrany dětí nemůže být dohoda o výkonu pěstounské péče mezi jednotlivými subjekty uzavřena. Na dohodu, která není odsouhlasena orgánem

⁶⁶ MPSV: Informace o postupech spojených s umístěním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu, [on-line]. [cit. 27. leden 2015].

⁶⁷ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47b.

⁶⁸ Tamtéž, § 47b.

⁶⁹ MPSV: Informace o postupech spojených s umístěním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu, [on-line]. [cit. 27. leden 2015].

sociálně-právní ochrany dětí, nemůže být vyplácen státní příspěvek na výkon pěstounské péče.⁷⁰

Jestliže si osoba pečující či osoba v evidenci zvolí pověřenou osobu jako svůj orgán sociálně-právní ochrany dětí, musí být tomuto poskytovateli zasláno vyjádření a udělení předchozího souhlasu. Teprve potom může být dohoda o výkonu pěstounské péče s poskytovatelem řádně uzavřena.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí, pod který dle trvalého bydliště spadá osoba pečující či osoba v evidenci, pro vydání souhlasu zjišťuje, jestli je dohoda v souladu s právní úpravou, jestli dohoda upravuje všechna práva a povinnosti stanovené zákonem o sociálně-právní ochraně dětí. Dále také zkoumá, zda koresponduje s rozhodnutím soudu o svěřením dítěte do péče osoby pečující či osoby v evidenci a s individuálním plánem ochrany dítěte, jestliže byl vytvořen.

Jestliže osoba pečující či osoba v evidenci uzavře dohodu o výkonu pěstounské péče s pověřenou osobou, je tato pověřená osoba povinna dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47b odst. 5 „*minimálně jednou za 2 měsíce být v kontaktu s osobou pečující nebo osobou v evidenci a s dětmi svěřenými do jejich péče.*“⁷¹ Následně je tato pověřená osoba povinna jednou za 6 měsíců sepsat zprávu o průběhu pěstounské péče, která je dále předána obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, do jehož obvodu dle trvalého bydliště spadá osoba pečující nebo osoba v evidenci.⁷²

Dohoda o výkonu pěstounské péče zaniká dnem zletilosti svěřeného dítěte, tudíž ukončením pěstounské péče, nebo také v případě, že je fyzická osoba vyřazena z evidence osob, které mohou konat pěstounskou péči.⁷³

⁷⁰ MPSV: Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu, [on-line]. [cit. 29. leden 2015].

⁷¹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47b.

⁷² Tamtéž, § 47b.

⁷³ MPSV: Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu, [on-line]. [cit. 29. leden 2015].

Jak pověřená osoba, tak osoba pečující či osoba v evidenci má také možnost vypovědět tuto dohodu. Ze strany osoby pečující či osoby v evidenci může být dohoda vypovězena kdykoli i bez oznámení příčin. Pověřená osoba může tuto dohodu vypovědět pouze v případech, které jsou uvedeny v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí § 47c odst. 2. Mezi důvody umožňující pověřené osobě vypovědět dohodu o výkonu pěstounské péče tento zákon řadí: „za závažné či opakované porušování povinností, ke kterým se osoba pečující či osoba v evidenci zavázala v dohodě o výkonu pěstounské péče, ... opakované maření sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče nad výkonem pěstounské péče, ... odmítnutí přijetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu bez vážného důvodu na straně osoby v evidenci.“⁷⁴

4.3 Shrnutí

V kapitole spolupráce pověřené osoby s pěstouny jsem popsala začátek spolupráce mezi těmito stranami. Tato spolupráce je založena na prvních kontaktech a setkáních mezi pověřenou osobou a osobami, které mají potenciální zájem o výkon pěstounské péče. Při těchto setkáních získají zájemci o výkon pěstounské péče potřebné informace o jejich právech a povinnostech, dále informace o tom, jaké služby jim může konkrétní nezisková organizace poskytnout. Spolupráce mezi oběma stranami je zahájena na základě sepsání dohody o výkonu pěstounské péče.

⁷⁴ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47c.

5 Vybrané metody a činnosti pověřené osoby při doprovázení pěstounských rodin v rámci neziskové organizace

V následující kapitole se chci zabývat vybranými činnostmi a metodami pověřené osoby při doprovázení pěstounských rodin v rámci neziskové organizace. Tato kapitola tvoří základ mé bakalářské práce.

Činnost pověřené osoby v rámci neziskové organizace je uvedena v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, konkrétně v § 48, kde je popsáno, jaké činnosti mohou na základě tohoto zákona pověřené osoby poskytovat. Tyto činnosti jsou propojeny s metodami sociální práce, které se u těchto činností využívají.

Metody sociální práce můžeme definovat jako „rozbor postupů vedoucích k zvládnutí odborné činnosti – sociální práce.“⁷⁵ Matoušek ve své publikaci uvádí, že metody sociální práce jsou způsoby zaměřené na cílovou skupinu lidí či na jednotlivce, na jejich nynější životní situaci, na možnou vztahovou provázanost, popř. i na vazby se systémem.⁷⁶ Pro mou bakalářskou práci jsem vybrala pár z těchto metod sociální práce, které jsou nejčastěji využívány pověřenou osobou při práci s pěstounskými rodinami.

Dále v této kapitole budu hovořit o jednotlivých vybraných činnostech doprovázení pěstounských rodin. **Doprovázení** je určeno náhradním rodinám a znamená dlouhodobou, stálou a intenzivní službu vyhrazenou těmto rodinám. Toto doprovázení vzniklo na podnět samotných náhradních rodin, kterým v jejich službě chyběl tzv. odborník, který by jim byl nápomocný při zvládnutí jejich výchovných a komunikačních problémů, řešení specifických problémů

⁷⁵ Charvátová, D., Metody sociální práce 1, s. 11.

⁷⁶ Matoušek, O., a kol., Metody řízení sociální práce. s. 13.

atd. Služba doprovázení se zaměřuje na náhradní rodinu jako na systém a na jeho podporu.⁷⁷

Pro pověřenou osobu, která pěstounské rodině poskytuje službu doprovázení, je důležité si uvědomit určitá pravidla, která jsou přínosem pro práci s rodinou a mohou jí pomoci navázat lepší vztah s danou rodinou. Mezi tyto pravidla patří např. nekritizovat, ale podporovat rodinu, negeneralizovat problémy, ale podpořit rodinu v tom, co sama dobře ovládá, zkompletovat rodinu pomocí toho, že pověřená osoba pomůže jednotlivým členům pěstounské rodiny spolu hovořit, rychle a účinně reagovat na potřeby rodiny, pomoci získat odborníka.⁷⁸

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47a definuje jednotlivé typy pomoci a služeb, na které má nárok jak osoba pečující či osoba v evidenci, tak dítě svěřené do pěstounské péče. Pěstounským rodinám je kromě pomoci a služeb poskytován také dohled nad dodržováním dohody o výkonu pěstounské péče. Náklady na úhradu těchto poskytovaných služeb jsou hrazeny ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče ve výši 48 000 Kč za kalendářní rok.⁷⁹ Tento příspěvek se vztahuje na jednu dohodu o výkonu pěstounské péče a vyplácí se subjektu, se kterým je tato dohoda uzavřena.⁸⁰ Jestliže je dohoda uzavřena během kalendářního roku, je státní příspěvek na výkon pěstounské péče vyplácen ve výši 4000 Kč za každý další měsíc. Jestliže pěstounská péče končí během roku, nebo se osoba pečující rozhodne změnit smluvního partnera, doprovázející organizace státní příspěvek na výkon pěstounské péče nevrací, ale pouze v případě, že dohoda o výkonu pěstounské péče s osobou pečující či osobou v evidenci trvala v daném kalendářním roce nejméně 6 měsíců.

⁷⁷ Autorský kolektiv: Rozum a cit, z. s., Sborník praxe novely o sociálně-právní ochraně dětí – s rozumem a citem, s.10

⁷⁸ Tamtéž, s.11-12.

⁷⁹ Metodická příručka: Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, s. 11.

⁸⁰ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47d.

Služby poskytované pověřenou osobou jsou osobě pečující, popř. dítěti svěřenému do pěstounské péče chápány ve smyslu nároku pěstouna, který je možno využít. Určité služby se bezprostředně pojí s povinnostmi pěstouna určenými v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Osoba pečující si sama může vybrat, s kým dohodu o výkonu pěstounské péče uzavře. Subjekt, se kterým osoba pečující uzavře dohodu o výkonu pěstounské péče, má právo některé služby zprostředkovat nebo doporučit.⁸¹

Jednotlivé služby jak osobám pečujícím či osobám v evidenci, tak dětem svěřeným do pěstounské péče mohou být poskytovány buď pověřenou osobou doprovázející organizace, se kterou je sepsána dohoda o výkonu pěstounské péče, nebo prostřednictvím vnějších služeb.⁸² Dohled nad naplňováním dohody o výkonu pěstounské péče musí dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí § 47b odst. 5 provádět doprovázející organizace prostřednictvím její pověřené osoby. Také standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí při poskytování sociálně-právní ochrany pověřenými osobami doprovázející organizaci stanovují kritérium, že *„pověřená osoba má vždy určeného sociálního pracovníka pro práci s dítětem a osobou pečující nebo osobou v evidenci.“*⁸³

Jednotlivé činnosti sociálního pracovníka při doprovázení pěstounských rodin vyplývají z práv a povinností osob pečujících či osob v evidenci uvedených v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v § 47a odst. 2 písm. a) - e) a h).

⁸¹ Metodická příručka: Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, s. 11.

⁸² Tamtéž, s. 12.

⁸³ Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Příloha č. 2.

5.1 Rozhovor

Tato metoda sociální práce je „základní technika práce v pomáhajících profesích užívaná v poradenství, psychoterapii a v různých formách sociální práce.“⁸⁴ Rozhovor je komunikace mezi dvěma či více stranami. Může se jednat o rozmluvu, dialog, řeč či jednání. Sociální pracovník by měl během rozhovoru s klientem umět „parafrázovat klientovy pocity svými vlastními slovy, a to stručněji než klient.“⁸⁵ Metoda rozhovoru se prolíná všemi činnostmi doprovázení.

5.2 Návštěvy v rodinách

Návštěvy v rodinách můžeme dle Pemové definovat jako „soustavné ovlivňování rodiny prováděné pracovníkem v prostředí, které rodina definuje jako svůj domov.“⁸⁶

Návštěva v rodině je metodou pověřené osoby, kterou používá k získání potřebných informací o rodině. Tato metoda je nejčastěji vykonávána v přirozeném prostředí osob pečujících či osob v evidenci, jelikož se v tomto prostředí dobře vyznají. Je to sociální služba, která je rodině nabízena a poskytována. Zaměřuje se na konkrétní problémy dané rodiny. Prostřednictvím ní může pověřená osoba zjistit podstatné informace o životě rodiny a jejich potřebách, což ji umožňuje lépe poskytovat a individualizovat nabídku svých služeb. Pověřená osoba se při návštěvě v rodině, tudíž v klientově přirozeném prostředí musí řídit společenskými normami, které jsou platné v daném kraji a které upravují, jak se má host (pověřená osoba) chovat na takovéto návštěvě rodiny.⁸⁷

⁸⁴ Matoušek, O., Slovník sociální práce, s. 192.

⁸⁵ Tamtéž, s. 192.

⁸⁶ Pemová, T., Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi s. 91.

⁸⁷ Tamtéž, s. 93.

Návštěvy v rodinách jsou prováděny pověřenou osobou doprovázející organizace, se kterou má osoba pečující či osoba v evidenci sepsanou dohodu o výkonu pěstounské péče na základě § 47b zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně. Tyto pověřené osoby jsou dle zákona povinné se setkat minimálně jednou během 2 měsíců s osobou pečující či osobou v evidenci a s dítětem svěřeným do péče. Na základě těchto setkání pověřená osoba vypracuje jednou za 6 měsíců zprávu o průběhu výkonu pěstounské péče, která je dále postoupena obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, pod který osoba v evidenci nebo osoba pečující spadá.⁸⁸

Při návštěvě v rodině pověřená osoba používá nejvíce metodu rozhovoru, která je nápomocná při poznávání rodiny. Při návštěvě v rodině se zjišťuje celková atmosféra rodiny, jakým způsobem osoby pečující komunikují s dítětem a jak děti komunikují s osobou pečující, jaké jsou v pěstounské rodině výchovné postupy, jaké jsou vztahy mezi pěstounskými, popř. biologickými dětmi, jaké je materiální zázemí atd. Při zjišťování těchto informací pověřená osoba do určité míry provádí dohled.

Jestliže je dle úsudku pověřené osoby v rodině vše v pořádku, návštěva v rodině probíhá jednou za dva měsíce. Pokud je však v rodině jakýkoli problém, může se návštěva provádět častěji, popřípadě se spolupracuje s orgánem sociálně-právní ochrany dětí a k některým případům může být přizván ke spolupráci také odborník. Při této spolupráci se klade největší důraz na blaho dětí.

Během návštěvy v rodině pověřená osoba nevstupuje bez souhlasu osoby pečující do prostor, které jsou uzavřené. Jestliže je to nutné, vstupuje do nich vždy se souhlasem osoby pečující. Během návštěvy v rodině se pověřená osoba snaží s pěstounskou rodinou navázat vztah důvěry.⁸⁹

⁸⁸ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47b.

⁸⁹ Konzultace se sociální pracovníci doprovázející organizace, Český Těšín. 2. 4. 2015.

5.3 Sociální poradenství

Poradenská činnost je považována za jednu ze základních činností práce pověřené osoby, poněvadž mnoho lidí se na neziskovou organizaci obrací právě v době, kdy hledají odpovědi na své dotazy. Tuto službu může využívat klient z kteréhokoli kraje České republiky, protože má více podob a nemusí dojít k osobnímu kontaktu.⁹⁰

Sociální poradenství je upraveno v zákoně č. 180/2006 Sb., o sociálních službách, který poskytuje nárok každé fyzické osobě na bezplatné poskytování základního sociálního poradenství.⁹¹

Na poradenskou činnost je možno nahlížet z mnoha úhlů pohledu a také má více podob. Dle Matouška můžeme sociální poradenství dělit na dva druhy poradenství - sociální poradenství základní a odborné. Oba typy poradenství jsou poskytovány jak státními, tak nestátními činiteli sociálních služeb.⁹² Poskytovatelé sociálních služeb jsou povinni poskytnout klientovi základní sociální poradenství, které je zásadní činností při poskytování veškerých sociálních služeb. Toto poradenství poskytuje klientům důležité informace pro hledání východiska z jejich nynější životní situace. Odborné poradenství se již zaměřuje na požadavky jednotlivých sociálních skupin lidí. Součástí sociálního poradenství je také sociální práce s klienty, jejichž způsob života může směřovat ke konfliktu se společností. Prvkem odborného sociálního poradenství je také vypůjčení kompenzačních pomůcek.⁹³

Pověřená osoba doprovázející organizace může službu sociálního poradenství poskytovat osobě pečující nebo osobě v evidenci na základě uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče. Pověřená osoba musí toto

⁹⁰ Pokorná, P., Metodika podpůrných aktivit pro náhradní rodinnou péči, s. 13.

⁹¹ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 37.

⁹² Matoušek, O., Metody a řízení sociální práce, s. 84.

⁹³ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 37.

poradenství umožnit na základě § 48 v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Poradenství může být poskytováno pověřenou osobou v rozsahu pravidelného setkávání se s osobou pečující či osobou v evidenci⁹⁴. Během těchto setkávání může pověřená osoba osobě, se kterou má uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče, pomoci překlenout zvládání poruch attachmentu, následků deprivace, atd. Osoba pečující či osoba v evidenci není vázána pouze na jednu organizaci, nýbrž se může s žádostí o poradenství obrátit i na jinou pověřenou osobu, orgán sociálně-právní ochrany dětí či krajský úřad.⁹⁵

Poradenství (které může být osobě pečující či osobě v evidenci poskytováno dlouhodobě nebo dočasně) může být poskytováno v oblasti sociální, psychické, výchovné nebo zdravotní. Míra poradenství může být tedy velmi široká. Může být chápána jako podpora při zajištění péče o dítě se zdravotním postižením, poradenství při vzdělávání dítěte a následné přípravy na budoucí zaměstnání, popř. pomoc s výběrem vhodného zaměstnání a také kulturních, sportovních a zájmových aktivit dítěte. Pověřená osoba může také poskytovat poradenství v oblasti sociálně-právních otázek jako je nemocenské, důchodové a zdravotní pojištění, podpora při nezaměstnanosti a rekvalifikaci a v neposlední řadě podpora při řešení různých typů dávek. Dalšími oblastmi, ve kterých může pověřená osoba poskytnout své poradenství, je využití sociálních služeb, poradenství při přijímání dítěte do pěstounské rodiny, při jednání a také při návratu svěřeného dítěte do biologické rodiny. Taktéž je poradenská činnost poskytována při doplňování odborných znalostí a dovedností rodičů. V neposlední řadě je poskytována při přípravě dítěte na opuštění náhradní

⁹⁴ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47a.

⁹⁵ Poradenství poskytované osobě pečující či osobě v evidenci, [on-line]. [cit. 20. Března 2015].

rodinné péče, při hledání bydlení a zaměstnání a při dalších činnostech potřebných pro samostatný start daného dítěte.⁹⁶

5.4 Účelová odlehčovací péče

Účelová odlehčovací péče je poskytována na základě práva na „trvalou nebo dočasnou pomoc při zajištění osobní péče o svěřené dítě; tato pomoc spočívá zejména v zajištění krátkodobé péče po dobu, kdy je osoba pečující nebo osoba v evidenci uznána dočasně práce neschopnou nebo při ošetření osoby blízké, při narození dítěte, při vyřizování nezbytných osobních záležitostí, při úmrtí osoby blízké.“⁹⁷

Péči o dítě je možno zabezpečit mnoha způsoby. Ať už pomocí poskytovatelů sociálních služeb nebo pověřených osob tak např.: rodinnými centry, agenturami či jinými fyzickými osobami. Péče musí být poskytována tak, aby korespondovala s potřebami dítěte.⁹⁸ Pro pověřenou osobu organizace, se kterou má pěstoun sepsanou dohodu o výkonu pěstounské péče, je velmi důležité dopředu domluvit, kdy budou osoby v evidenci nebo osoby pečující o zmíněnou formu pomoci žádat. Dále je také velmi vhodné, aby se obě strany dohodly na tom, kdy a kde bude dítě předáno pověřené osobě. Osoba pečující či osoba v evidenci, která předává dítě, má povinnost pověřené osobě sdělit všechny důležité informace, které by mohly ovlivnit průběh péče o dítě.⁹⁹

Tato služba může, ale také nemusí být poskytována pověřenou osobou. Pověřená osoba může využít externích služeb. Během plnění služby však nesmí dojít k porušení dohody o výkonu pěstounské péče. Jestliže pověřená osoba pro plnění této služby zvolí externího pracovníka, je tato služba hrazena ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče.

⁹⁶ Tamtéž, [on-line]. [cit. 20. března 2015].

⁹⁷ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47a.

⁹⁸ Metodická příručka: Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, s. 13.

⁹⁹ MPSV: Informace o postupech spojených s umístěním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu, [on-line]. [cit. 23. března 2015].

„Nejčastěji jsou využívány letní dětské tábory. Následně lyžařské školy v přírodě, adaptační kurzy atd. U těchto aktivit se v mnoha případech spolupracuje s jinými institucemi.“¹⁰⁰

5.5 Respitní péče

Tento druh péče plní úkol psychohygieny osoby pečující či osoby v evidenci v každodenních náročných výkonech při péči o svěřené děti, které v mnoha případech mají své speciální potřeby.¹⁰¹ Respitní péči umožňuje „*právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti, která je přiměřena věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo věku 2 let.*“¹⁰²

Podmínkou pro uskutečnění tohoto práva je intenzivní péče o svěřené dítě. Dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, může být tato péče doprovázejícím subjektem poskytována po dobu alespoň 14 kalendářních dnů, tzn. že poskytovaná pomoc v rámci tohoto zákona může být i delší a nemusí se jednat o jednolité časový úsek, nýbrž pomoc může být poskytována postupně.¹⁰³ U poskytování respitní péče je velmi důležité brát v potaz potřeby a zájmy svěřeného dítěte, a to především tehdy, jedná-li se o děti předškolního věku či děti, které jsou v pěstounské rodině teprve krátkou dobu. Subjekt poskytující tuto formu pomoci musí vždy zhodnotit, jakou formou tuto pomoc poskytne.¹⁰⁴

Osoba pečující či osoba v evidenci si může sama vybrat způsob poskytnutí respitní péče, který jí doprovázející subjekt uhradí, jestliže se jedná o přiměřenou částku. Tento způsob však musí být předem upraven v dohodě

¹⁰⁰ Konzultace se sociální pracovníci doprovázející organizace, Český Těšín. 2. 4. 2015.

¹⁰¹ Metodická příručka: Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, s. 14.

¹⁰² Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí § 47a.

¹⁰³ Metodická příručka: Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, s. 14.

¹⁰⁴ MPSV: Informace o postupech spojených s umístěním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu, [on-line]. [cit. 29. března 2015].

o výkonu pěstounské péče a také je třeba zhodnotit vhodnost dané formy pomoci pro dítě.¹⁰⁵

5.5.1 Formy respitní péče

Respitní péče je služba, která obsahuje jak dohled pověřené osoby nad dítětem během odpočinku pěstouna, tak zabezpečení speciálních potřeb dítěte. Jednotlivé formy respitní péče mohou být poskytovány buď v domácnosti, nebo na respitních pobytech.¹⁰⁶

- *Víkendové respitní pobyty* jsou upraveny tak, aby se jich mohly účastnit děti během celého školního roku. Jednotlivé pobyty jsou realizovány vždy na nějaké dětem blízké téma. Do témat je však začleněna i práce s potřebami dětí spojenými s jejich raným traumatem (muzikoterapie, komunikační hry, seberozvojové aktivity atd.). Tyto víkendové respitní pobyty jsou často realizovány v době víkendového vzdělávání pro pěstouny.
- *Vícedenní integrované letní respitní pobyty* mají povahu integrovaného tábora a jsou určeny zejména dětem školního věku. Tábory jsou, stejně jako víkendové pobyty, realizovány na předem určené téma a jsou souborem různých aktivit a her, ale hlavně dovednostních a sebepoznávacích aktivit.
- *Respitní asistent* je pěstounské rodině poskytován v případě, že rodina nechce využít jinou z možných forem respitních služeb. Asistent je osoba, která má s rodinou důvěrný vztah a v mnoha případech si jej zajistí sama rodina. Tato služba je proplácena doprovázející organizací ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče.¹⁰⁷

¹⁰⁵ MPSV: Informace o postupech spojených s umístěním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu, [on-line]. [cit. 29. března 2015].

¹⁰⁶ Respitní péče, [on-line]. [cit. 29. března 2015].

¹⁰⁷ Formy respitní péče, [on-line]. [cit. 29. března 2015].

5.6 Odborná pomoc

Odborná pomoc je pěstounovi poskytována doprovázejícím subjektem na základě „*práva na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě,...*“¹⁰⁸ průběžně v rámci poradenství. Doprovázející subjekt, se kterým má pěstoun uzavřenou dohodu, by v tomto případě měl posoudit potřeby jak osoby pečující či osoby v evidenci, tak dětí, které jsou svěřené do péče těchto osob. Minimální rozsah odborné pomoci má být podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, poskytnut bezplatně. Do odborné pomoci se zahrnuje pomoc ve formě psychologické, terapeutické či jiné odborné pomoci. Odborná pomoc nesmí být v rozporu s individuálním plánem ochrany dítěte.

Doprovázející subjekt má zákonnou povinnost tento druh pomoci poskytnout. Tento typ pomoci může být opět poskytován buď samotným doprovázejícím subjektem, se kterým má osoba pečující či osoba v evidenci sepsanou dohodu o výkonu pěstounské péče, nebo tento subjekt může využít interních pracovníků. V oprávněných případech může být tato odborná pomoc doprovázejícím subjektem hrazena.¹⁰⁹

Před poskytnutím odborné pomoci v doprovázející organizaci je důležité zjistit, zda je poskytnutí této služby opravdu spojeno s výkonem pěstounské péče. Odborná pomoc by proto měla zahrnovat tyto oblasti problémů: přijetí ztráty, navázání dobrého vztahu svěřeného dítěte s osobou pečující či osobou v evidenci, identita dítěte, kontakt s biologickými rodiči, podpora při traumatech atd.¹¹⁰

¹⁰⁸ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47a.

¹⁰⁹ MPSV: Informace o postupech spojených s umístěním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu, [on-line]. [cit. 2. dubna 2015].

¹¹⁰ Tamtéž, [on-line]. [cit. 2. dubna 2015].

5.7 Vzdělávání

Při výchově a vývoji svěřeného dítěte se osoba v evidenci či osoba pečující setkává se specifickými problémy, na které je vhodné se jak teoreticky, tak prakticky připravovat. Tato doprovázející služba poskytuje, na rozdíl od pouhé přípravy pěstounů, osobě pečující či osobě v evidenci aktuální informace.¹¹¹

Vzdělání osob pečujících a osob v evidenci se provádí jak na základě práva na „zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti“¹¹², tak také na základě povinnosti osob pečujících a osob v evidenci „zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích.“¹¹³

Vzdělávání pěstounů je pro jejich poskytování péče svěřenému dítěti velmi důležité. Při vzdělání je třeba s pěstouny rozebírat témata, která jsou pro ně podstatná, zajímají se o ně a hlavně jim pomohou vychovávat a pochopit svěřené dítě.¹¹⁴

Forma a témata vzdělávání jsou uvedeny v následném vzdělávacím plánu, který pověřená osoba zpracovává s pěstouny na základě standardu kvality sociálně-právní ochrany dětí při poskytování sociálně-právní ochrany pověřenými osobami kritérium 10d, které sděluje, že „pověřená osoba má pro osoby pečující a osoby v evidenci, se kterými má uzavřenu dohodu o výkonu pěstounské péče, vypracovaný následný vzdělávací plán zaměřený na rozvoj kompetencí osoby pečující nebo osoby v evidenci a na zvyšování kvality výkonu

¹¹¹ Autorský kolektiv: Rozum a cit, z. s., Sborník praxe novely o sociálně-právní ochraně dětí – s rozumem a citem, s.15.

¹¹² Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47a odst. 2 písm. d.

¹¹³ Tamtéž, § 47a odst. 2 písm. f.

¹¹⁴ Autorský kolektiv: Rozum a cit, z. s., Sborník praxe novely o sociálně-právní ochraně dětí – s rozumem a citem, s.13.

*pěstounské péče.*¹¹⁵ Zvyšování znalostí a dovedností osob pečujících a osob v evidenci je orientováno obzvláště na:

- *„Získávání nových informací a schopností v oblasti péče o dítě,*
- *Získávání znalostí a dovedností při péči o specifické skupiny dětí, zejména dětí jiného etnika, děti se zdravotním postižením, sourozeneckých skupin, dětí, které zažily týrání, zneužívání či zanedbávání,*
- *Poskytování péče při změnách spojených se vzděláním nebo s vývojovými fázemi dítěte,*
- *Zvládání krizových situací,*
- *Návrat dítěte do původní rodiny a přechod do náhradní rodiny,*
- *Přípravu dítěte na osamostatnění se související se zletilostí a odchodem z náhradní péče, s ohledem na věk dítěte a jeho vývojové a sociální potřeby.*“¹¹⁶

Vzdělání pro osoby pečující a osoby v evidenci zajišťuje doprovázející subjekt, se kterým má tato osoba sepsanou dohodu o výkonu pěstounské péče, buď sám nebo zprostředkovaně jinou fyzickou či právnickou osobou. Doprovázející subjekt nese veškerou zodpovědnost za výběr školitele i jeho dostatečné vzdělání a odbornou způsobilost.¹¹⁷

5.7.1 Formy vzdělávání pěstounů

Pěstounům je nabízeno několik forem vzdělávání, mezi kterými si mohou vybrat tu formu, která je pro ně nejpříjemnější a která se týká jejich současných potřeb a požadavků.¹¹⁸ Nejčastěji se toto vzdělávání uskutečňuje ve

¹¹⁵ Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí příloha č. 2.

¹¹⁶ Tamtéž, § 5.

¹¹⁷ MPSV: Informace o postupech spojených s umístěním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu, [on-line]. [cit. 2. dubna 2015].

¹¹⁸ Autorský kolektiv: Rozum a cit, z. s., Sborník praxe novely o sociálně-právní ochraně dětí – s rozumem a citem, s. 14.

skupinách, poněvadž právě při skupinových aktivitách mohou pěstouni navázat nové kontakty a navzájem si předat cenné zkušenosti.¹¹⁹

Rozlišujeme tyto formy vzdělávání pěstounů:

- *Kluby náhradních rodičů* jsou jednou z možností pro setkání pěstounů, na kterých si pěstouni mohou předávat své poznatky a zkušenosti z pěstounské péče. Některá klubová setkání jsou realizována na určité předem zvolené téma, které se bezprostředně pojí s problematikou pěstounské péče a které je pro pěstouny aktuální. Tato klubová setkání jsou pro pěstouny místem, kde prostřednictvím různých přednášek a besed získají důležité informace pro výkon pěstounské péče.¹²⁰
- *Jednodenní semináře* jsou jednorázová vzdělávání zaměřená na jedno téma, které vyplývá z požadavků pěstounů nebo jejich zkušeností. I v tomto typu vzdělávání je velký prostor pro společné sdílení a získávání nových zkušeností. Během vedení celodenního vzdělávání se lektor snaží reagovat na očekávání účastníků vzdělávání. Během tohoto vzdělávání si může pěstoun rozšířit své znalosti a dovednosti.¹²¹
- *Víkendové akce* jsou v mnoha případech organizovány nejen pro pěstouny, ale i pro jejich děti. Tato forma vzdělávání se zaměřuje jak na semináře a odborné přednášky, tak na workshopy a volnočasové aktivity pro celé rodiny. Během seminářů je mnohdy zajištěn proškolenými pracovníky náhradní program pro děti. Pro celou víkendovou akci je určeno téma, které vyplývá z potřeb pěstounů. Toto téma je přednášeno odborníky na seminářích. Díky

¹¹⁹ Pokorná, P., Metodika podpůrných aktivit pro náhradní rodinnou péči, s. 19.

¹²⁰ Tamtéž, s. 20 a 79.

¹²¹ Autorský kolektiv: Rozum a cit, z. s., Sborník praxe novely o sociálně-právní ochraně dětí-s rozumem a citem, s. 14.; Nové formy vzdělávání pěstounů [on-line]. [cit. 3. dubna 2015].

delším časovým možností je toto téma převáděno také do různých aplikací, na kterých si pěstoun situaci může vyzkoušet a tím si i lépe zapamatovat, jak v dané situaci jednat. Účast celé rodiny na vzdělávání pomáhá jak samotné rodině získávat společné zážitky, tak i rodinám navzájem, kdy mohou pozorovat a přijímat zkušenosti od jiných pěstounů.¹²²

- *Vícedenní vzdělávací pobyty* jsou stejně jako víkendové akce organizovány pro celé rodiny s dětmi a i tady se může rodina stmelovat a získávat společné zážitky. Na tomto druhu vzdělávání je dostatek časového prostoru pro využití technik, které se dotýkají nitra jak pěstounů, tak dětí. Při práci s účastníky se může používat techniky, jako je dramaterapie, arteterapie, muzikoterapie atd.¹²³

5.8 Asistované kontakty s biologickou rodinou

Dle Úmluvy o právech dítěte má dítě právo na „*jméno, právo na státní příslušnost, a pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči.*“¹²⁴ Tato Úmluva také sděluje, že smluvní strany Úmluvy připouští právo odděleného dítěte od svých biologických rodičů na regulérní osobní kontakt s těmito biologickými rodiči.¹²⁵ Děti, které vyrůstají v pěstounské péči a nemohou tak být se svými biologickými rodiči, mají právo na to být s nimi alespoň v kontaktu. Setkání dítěte s jeho biologickou rodinou může pro dítě znamenat schopnost se lépe zorientovat ve svém životě a lépe se vypořádat s možnými traumaty.¹²⁶ I když se původní rodina o dítě starala jakkoli, vždy

¹²² Autorský kolektiv: Rozum a cit, z. s., Sborník praxe novely o sociálně-právní ochraně dětí-s rozumem a citem, s. 14.; Nové formy vzdělávání pěstounů [on-line]. [cit. 3. dubna 2015].

¹²³ Autorský kolektiv: Rozum a cit, z. s., Sborník praxe novely o sociálně-právní ochraně dětí-s rozumem a citem, s.14.

¹²⁴ Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, čl.7 odst. 1.

¹²⁵ Tamtéž, čl.9 odst. 3.

¹²⁶ Manuál služby asistovaný kontakt, [on-line]. [cit. 3. dubna 2015].

bude součástí dítěte. Vyskytují se však také faktory, které ovlivňují četnost a formu kontaktu dítěte s jeho biologickou rodinou.¹²⁷

Také zákon o sociálně-právní ochraně dětí hovoří o kontaktu s biologickými rodiči, a to ve smyslu uložení povinnosti osobě pečující či osobě v evidenci v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte „*udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak.*“¹²⁸

Při kontaktu dítěte s jeho biologickou rodinou je velmi důležité, aby všichni zúčastnění měli dobré úmysly a aby u tohoto kontaktu byl upřednostňován především zájem a potřeba dítěte. U takového kontaktu v mnoha případech pomáhá pověřená osoba. Pověřená osoba je kompetentní provádět tuto službu na základě dohody o výkonu pěstounské péče s osobou pečující či osobou v evidenci. Pověřená osoba oběma stranám poskytne neutrální prostředí pro asistovaný kontakt s dítětem. Jestliže mají všechny strany v úmyslu blaho dítěte, setkání nemá předem určená pravidla. V opačném případě, je-li to zapotřebí, může sociální pracovník průběh setkání asistovaného kontaktu dítěte s biologickou rodinou korigovat. Při spolupráci rodiny se sociálním pracovníkem je velmi důležité mít s tímto pracovníkem dobrý vztah založený na důvěře.¹²⁹

Asistovaný kontakt s biologickou rodinou předchází roční, půlroční nebo měsíční příprava všech zúčastněných, tzn. osoby blízké, osoby pečující i samotného dítěte. V mnoha případech osoby pečující na asistovaný kontakt nejsou připraveny a nesouhlasí s ním. I když pěstouni nesmí ze zákona dítě od biologické rodiny úplně odtrhnout, v mnoha případech je kontakt s biologickou

¹²⁷ Archerová, C., Dítě v náhradní rodině, s. 69.

¹²⁸ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47a.

¹²⁹ Archerová, C., Dítě v náhradní rodině s. 69.

Zezulová, D., Pěstounská péče a adopce s.118.

rodinou pro pěstouny velmi těžký. Úkolem pověřené osoby je během této přípravy s pěstounem pracovat pomocí rozhovoru a různých technik. Do přípravy mohou vstoupit i různí odborníci jako jsou psychologové a terapeuti.

Při přípravě dětí se bere v potaz jejich věk, podle kterého se vybírá metoda, kterou se dítě na asistovaný kontakt s jeho biologickými rodiči připraví. U menších dětí se například používá technika pohádek, arteterapie atd.

Před samotným asistovaným kontaktem musí pověřená osoba získat informace z orgánu sociálně-právní ochrany dětí, zda je kontakt dítěte s jeho biologickou rodinou žádoucí, nebo jestli v tomto případě není vydán zákaz nebo omezení styku biologického rodiče s dítětem. Pověřená osoba si u orgánu sociálně-právní ochrany dětí vyžádá informace o původní biologické rodině dítěte. Na základě těchto informací pověřená osoba ví, jakým způsobem má asistovaný kontakt vést a co může od biologického rodiče očekávat.

Po této přípravě následuje samotný asistovaný kontakt s biologickou rodinou, kterého se účastní biologická rodina, pěstounská rodina, dítě a pověřená osoba, která je klíčovým pracovníkem pěstounské rodiny. V nejlepších případech se kontaktu účastní pověřená osoba a další sociální pracovník, popř. terapeut, psycholog a v některých případech i mediátor.

Po asistovaném kontaktu pověřená osoba dále pracuje s biologickým rodičem prostřednictvím rozhovoru o proběhnutém kontaktu. Při tomto rozhovoru pověřená osoba zjišťuje informace o tom, jak kontakt na biologického rodiče působil a jak si představuje následné kontakty s dítětem a jeho pěstounskou rodinou. Pověřená osoba má také schůzku s osobou pečující a dítětem, kterého se asistovaný kontakt týkal a hovoří s nimi o jejich pohledu a jejich pocitech během asistovaného kontaktu.¹³⁰

¹³⁰ Konzultace se sociální pracovníci doprovázející organizace, Český Těšín. 2. 4. 2015.

5.9 Dohled nad plněním dohody o výkonu pěstounské péče

Pověřené osoby mají dle zákona „*povinnost sledovat naplňování dohody o výkonu pěstounské péče prostřednictvím svých zaměstnanců, kteří jsou povinni minimálně jednou za 2 měsíce být v osobním styku s osobou pečující nebo osobou v evidenci a s dětmi svěřenými do jejich péče.*“¹³¹ Doprovázející subjekt jednou za 6 měsíců zpracuje zprávu o průběhu výkonu pěstounské péče. Tato zpráva je postoupena obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností obvodu, kde má osoba pečující či osoba v evidenci trvalý pobyt.¹³² Zpráva obsahuje informace o naplňování dohody, poskytování služeb, průběhu pěstounské péče atd.¹³³

Během dohledu má pověřená osoba osobní kontakt jak s dítětem svěřeným do pěstounské péče, tak i s osobou pečující. Osobní kontakt může probíhat v domácím prostředí osob pečujících či osob v evidenci. Před vstupem do domácnosti je však důležité, aby si pověřená osoba uvědomila, že nemá stejné pravomoci jako pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí (např.: vstup do prostor, kde dítě žije bez souhlasu vlastníka nebo bez souhlasu dotčených osob získávat záznamy atd.).¹³⁴ Pověřená osoba tyto úkoly nesmí vykonávat bez souhlasu dotčených osob. Situace, kdy nesouhlas dotčených osob způsobí, že pověřená osoba nebude schopna naplnit své zákonem stanovené povinnosti, může vést k výpovědi dohody o výkonu pěstounské péče.¹³⁵

Dohled nad výkonem pěstounské péče vykonávaný pověřenou osobou se zaměřuje zejména na poskytování podpory a kontroluje výkon pěstounské péče. Tuto kontrolu lze vnímat jako ochranu jak dítěte svěřeného do pěstounské péče, tak osoby pečující či osoby v evidenci, která se může potýkat

¹³¹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 47b odst. 5.

¹³² Tamtéž, § 47b odst. 5.

¹³³ Metodická příručka: Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin, s. 20.

¹³⁴ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 52 odst. 1 a 2.

¹³⁵ Tamtéž, § 47c odst. 2 písm. b.

se specifickými problémy týkajícími se pěstounské péče. Pověřená osoba, která vykonává tento dohled, nepřebírá ani nesankcionuje kompetence osob pečujících či osob v evidenci, nýbrž je jejich respektujícím partnerem.¹³⁶

Pověřená osoba pracující s pěstounskou rodinou by měla znát problematiku náhradní rodinné péče a mimo základní poradenství a podpory, které ji jsou uloženy zákonem, by měla být schopná také poskytnout další služby, které jsou pro pěstounskou rodinu potřebné. Měla by zjišťovat, zda jsou naplňovány potřeby svěřeného dítěte, zda a jak funguje rodinný systém. Zaměřuje se také na potřeby osob pečujících a osob v evidenci.¹³⁷

Dohled nad plněním dohody o výkonu pěstounské péče můžeme považovat za jednu z nejdůležitějších činností, která je vykonávána v rozsahu dohody o výkonu pěstounské péče.

5.10 Shrnutí

V poslední kapitole s názvem „Vybrané metody a činnosti pověřené osoby při doprovázení pěstounských rodin v rámci neziskové organizace“ jsem popsala několik základních metod sociální práce, které jsou pověřenými osobami u doprovázení využívány. Dále jsem popsala několik vybraných činností doprovázení pěstounských rodin. V charakteristice těchto jednotlivých vybraných činností jsem se snažila popsat náplň práce pověřené osoby při doprovázení pěstounských rodin.

Pro tvorbu této kapitoly jsem používala odbornou literaturu, kterou doplňují informace získané z rozhovoru se sociální pracovníci doprovázející organizace v Českém Těšíně.

¹³⁶ MPSV: Informace o postupech spojených s umístěním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu, [on-line]. [cit. 4. dubna 2015].

¹³⁷ Tamtéž, [on-line]. [cit. 2. dubna 2015].

Závěr

V dnešní době je mnoho dětí, které z různých důvodů nemohou vyrůstat ve své biologické rodině, ale musejí vyrůstat v ústavním zařízení, a proto je pěstounská péče velmi důležitá. Lásku a podporu vnímám jako podstatný faktor výchovy a psychosociálního vývoje dítěte. Ta však není v ústavních zařízeních poskytována v dostatečné míře, a právě proto je tak důležitá v tomto ohledu role pěstounských rodin. Ty mohou naplnit potřeby dítěte v přirozeném rodinném prostředí. O problematiku pěstounské rodiny se zajímám již delší dobu. Ve své práci jsem se zaměřila především na základní aspekty doprovázení pěstounských rodin v pohledu sociálního pracovníka neziskové organizace.

Aby pěstounské rodiny mohly poskytovat řádnou péči o svěřené dítě, je velmi podstatné a zákonem určené, aby se na tuto roli připravili a poté i během samotného poskytování pěstounské péče byli podporováni a doprovázeni. Tuto úlohu plní doprovázející organizace na základě dohody o výkonu pěstounské péče.

Jako cíl mé bakalářské práce jsem si stanovila „Popsat náplň práce sociálního pracovníka při doprovázení pěstounských rodin.“ Doprovázení pěstounských rodin se odvíjí od práv a povinností jak ze strany samotných pěstounů, tak také sociálních pracovníků. Jak jsem již zmínila výše, prvním krokem pro řádné poskytování doprovázení je sepsání dohody o výkonu pěstounské péče. Na základě této dohody je v kompetenci sociálního pracovníka neziskové organizace poskytovat či zprostředkovat jednotlivé služby pro pěstouny. Sociální pracovník je povinen poskytovat nebo zprostředkovat pěstounům služby, které nezisková organizace umožňuje a které jsou předem uvedeny v již zmíněné dohodě. Jedná se o účelovou odlehčovací péči, respitní péči, odbornou pomoc či vzdělávání, včetně

asistovaného kontaktu s biologickou rodinou. Jednou z hlavních úloh, které poskytuje pouze sociální pracovník neziskové organizace, je dohled nad plněním dohody o výkonu pěstounské péče. Tuto úlohu může vykonávat výhradně pracovník neziskové organizace, se kterou má pěstoun sepsanou dohodu o výkonu pěstounské péče. Během tohoto dohledu je sociální pracovník v osobním kontaktu s pěstounskou rodinou, a zároveň jí poskytuje potřebnou podporu a kontrolu. Výsledkem této spolupráce je zpráva, která je postoupena obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.

Domnívám se, že je velmi důležité, aby sociální pracovník neziskové organizace během své činnosti navázal s rodinou pozitivní vztah důvěry a pochopení. Prostřednictvím tohoto vztahu může doprovázející organizace lépe reagovat na potřeby konkrétní pěstounské rodiny.

V průběhu psaní mé práce jsem se setkala s několika specifiky a úskalími. Během roku 2013 proběhla novelizace zákonů týkajících se problematiky pěstounské péče, konkrétně samotné doprovázení pěstounských rodin neziskovými organizacemi. Vzhledem k tomuto pro mne bylo poměrně složité se v dané problematice zorientovat. Dalším úskalím při tvorbě mé bakalářské práce bylo také to, že samotná tematika bakalářské práce je spíše v mnoha ohledech propojena s praxí. Z těchto důvodů jsem do této práce zahrнула také praktické poznatky, které jsem získala během konzultace se sociální pracovnící doprovázející organizace působící v Českém Těšíně. Sociální pracovnice mi poskytla cenné informace pro doplnění teoretických poznatků ve stěžejních částech mé práce.

Tato bakalářská práce může sloužit jak sociálním pracovníkům neziskových organizací, tak samotným pěstounům pro lepší orientaci v dané problematice.

Seznam literatury

- Archerová, C. *Dítě v náhradní rodině*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-578-4.
- Bubleová, V., a kol. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-19-7.
- Charvátová, D. *Metody sociální práce I*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-04-23992-7.
- Gabriel, Z., Novák, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3.
- Giddens, A., *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
- Jandourek, J., *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.
- Kolektiv autorů. *Pěstouni mají právo na služby: praktický průvodce pro náhradní rodinnou péči*. Praha: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2007. ISBN neuvedeno.
- Kovařík, J., a kol., *Náhradní rodinná péče v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-957-7.
- Krausová, L., Novotná, V. *Sociálně-právní ochrana dětí*. 1. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2006. ISBN 80-7357-241-1.
- Marádová, E., Střelec, S., *Kapitoly z rodinné výchovy*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1992. ISBN 80-85298-84-8.
- Matějček, Z., *Dítě a rodina: v psychologickém poradenství*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. Psychologická literatura. ISBN 80-04-25236-2.

- Matějček, Z., et al. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.
- Matoušek, O. *Encyklopedie sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.
- Matoušek, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
- Matoušek, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
- Matoušek, O., Koláčková, J., Kodymová, P. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.
- Matoušek, O. a kol., *Základy sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.
- Motejl, O., Černá, I., Panovská, K., *Rodina a dítě*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2007. ISBN neuvedeno.
- Pemová, T., Ptáček, R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. ISBN 978-80-247-4317-2.
- Pokorná, P. a kol. *Metodika podpůrných aktivit pro náhradní rodinnou péči*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, a.s., 2012. ISBN 978-80-87455-13-5.
- Úlehla, I. *Umění pomáhat*, 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. ISBN 80-86429-36-9.
- Vyskočil, F. *Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN neuvedeno.
- Zezulová, D. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

Legislativa

- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 180/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Elektronické zdroje

- *Dohody o výkonu pěstounské péče*, [on-line]. [cit. 14. leden 2015]. Dostupné z: <http://mpsv.cz/cs/14503>.
- *Formy respitní péče*, [on-line]. [cit. 29. března 2015]. Dostupné z: <http://www.detipatridomu.cz/respitni-pece/formy-respitni-pece/>.
- *Manuál služby asistovaný kontakt*, [on-line]. [cit. 3. dubna 2015]. Dostupné z: <http://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/Manual-sluzby-Asistovany-kontakt.pdf>.
- *MPSV: Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu*, [on-line]. [cit. 2. dubna 2015]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/15306/informace_dohody.pdf.

- *Nové formy vzdělávání pěstounů*, [on-line]. [cit. 3. Dubna 2015]. Dostupné z: http://www.stred.info/cze/index.php?action=page_detail&id=136.
- *Poradenství poskytované osobě pečující nebo osobě v evidenci*, [on-line]. [cit. 20. Března 2015]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14503#4>.
- *Příbuzenská pěstounská péče*, [on-line]. [cit. 12. Března 2015]. Dostupné z: <http://www.hledamerodice.cz/pribuzenska-pestounska-pece-s-25.html>.
- *Respitní péče*, [on-line]. [cit. 29. března 2015]. Dostupné z: <http://www.detipatridomu.cz/respitni-pece/>.
- *Zpráva o neziskovém sektoru v České republice*, [on-line]. [cit. 4. Března 2015]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/zprava_o_neziskovem_sektoru.pdf.

Ostatní zdroje

- Autorský kolektiv. *Sborník praxe novely o sociálně-právní ochraně dětí – s rozumem a citem*. Říčany: Rozum a cit, z.s.
- Bubleová, V. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. 5. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN nevedeno.
- Metodická příručka: *Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin*. Praha: Nadační fond J&T.
- Konzultace se sociální pracovníci Slezské Diakonie, Český Těšín. 2.4. 2015.